



INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

WŁADYSŁAW NEKRASZ

Marian Miszczuk



BOHATEROWIE
NIEPODLEGŁEJ



Władysław Nekrasz na I Narodowym Zlocie Harcerzy w Warszawie, podczas którego był komendantem obozu męskiego, 3–9 lipca 1924 r. (fot. ze zbiorów M. Miszczuka)



WŁADYSŁAW NEKRASZ

1893–1940

Większość życia Władysława Nekrasza była związana z Rusią, a w szczególności z Kijowszczyzną i Podolem. Tam się urodził u schyłku XIX stulecia, tam zdobywał wykształcenie, tam poznał swoją żonę. Tam tworzył polski skauting i walczył o niepodległość Polski, tam też tragicznie zakończył życie.

Władysław Nekrasz jest wspaniałym przykładem przedstawiciela tej niemałej grupy Polaków, którzy świadomie i z pełnym patriotycznym zaangażowaniem całkowicie poświęcili się sprawie Niepodległości. Jego sylwetkę można opisać w trzech słowach: harcerz, żołnierz, obywatel. Był współzałożycielem polskiego skautingu w Kijowie, a następnie został komendantem organizacji na Rusi. Gdy nadszedł czas walki, wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej, Polskiej Ligi Wojennej Walki Czynnej, a potem do I Korpusu Polskiego, dowodzonego przez gen. Józefa Dobrowra-Muśnickiego. Po rozbrojeniu korpusu wrócił do Kijowa i nadal czynnie udzielał się w harcerstwie i w antyniemieckiej konspiracji. Od października 1918 r. kontynuował



naukę i pracę harcercską we Lwowie. Uczestniczył w polsko-ukraińskich walkach o miasto. Został dwukrotnie ranny, a za bohaterstwo odznaczono go Krzyżem Srebrnym Virtuti Militari. Mimo niezdolności do dalszej służby liniowej po rozpoczęciu wojny polsko-bolszewickiej został inspektorem jednostek harcercskich w Armii Ochotniczej. Ukończył studia rolnicze i w tej dziedzinie podjął pracę zawodową dla wolnej Polski. Kiedy wybuchła II wojna światowa, mimo stanu zdrowia niepozwalającego na służbę liniową, ochotniczo wstąpił do Wojska Polskiego. Wzięty do niewoli przez Sowieców, został zamordowany w Charkowie w 1940 r., dzieląc los tysięcy polskich oficerów.



Rodzina, nauka, tradycje patriotyczne

Władysław Nekrasz urodził się 9 października 1893 r. w majątku Krasnolisy w powiecie wasylkowskim w guberni kijowskiej, w majątku dzierzawionym przez jego ojca Jakuba. Matka Albina z Dawidowskich umarła młodo i osierociła troje dzieci: Władysława (ur. 1893), Mariana (ur. 1895) i Jadwigę (ur. 1904).

Całe dzieciństwo i młodość Władysław spędził na Kijowszczyźnie i Podolu. Pomagał ojcu przy pracy w majątku. Wspominał: „Znajomość obchodzenia się z końmi i uprzężą otrzymałem za pomocą wieloletniej praktyki gospodarczej na folwarku”. Wykonywał także inne prace gospodarcze i to doświadczenie wykorzystywał potem w dziedzinie pionierki harcercskiej.

Nekrasz dorastał w polskim środowisku, w którym żywe były tradycje powstania styczniowego, ale na co dzień, poza domem rodzinnym, otaczały go język i prawo rosyjskie. W okresie zaborów polska



Herb województwa kijowskiego, rys. Stanisław Eliaz Radzickowski, przed 1914 r. (pocztówka ze zbiorów M. Miszczuka)

młodzież była w zasadzie dwujęzyczna, bez znajomości języka zaborców ukończenie jakiegokolwiek szkoły było bowiem niemożliwe. Także Władysław znał doskonale język rosyjski w mowie i piśmie. W 1910 r. ukończył szkołę średnią przygotowującą absolwentów do prowadzenia gospodarstwa rolnego – Kamieniec-Padolski, sriednieje, sielsko-chajajstwiennieje ucziliszcze.

Pod koniec XIX w. Rosjanie postanowili zlikwidować polski charakter Kamieńca Podolskiego i utworzyli w mieście diecezję prawosławną, seminarium prawosławne, diecezjalną szkołę dla córek duchownych prawosławnych i gimnazjum. Mimo tego mieszkańców i coraz liczniejszych turystów wciąż otaczały ślady polskości – twierdza w Kamieńcu Podolskim (Stary Zamek, Polska Brama, inaczej: Lacka Brama, Nowy Zamek, Most Turecki), Katedra Świętych Apostołów Piotra i Pawła z XVI w., Ratusz Polski (Ratusz Lacki) i wiele innych.

W tym czasie Nekrasz aktywnie udzielał się w konspiracyjnej Korporacji Uczniowskiej grupującej uczniów Polaków, a mającej na celu kultywowanie świadomości narodowej oraz samokształcenie, szczególnie w zakresie historii, literatury i geografii polskiej.

Po ukończeniu szkoły średniej w latach 1910–1912 pracował na folwarku dzierżawionym przez ojca, co traktował jako praktykę przed rozpoczęciem nauki na poziomie wyższym. W 1912 r. rozpoczął studia rolnicze w Kijowskim Instytucie Politechnicznym. W 1902 r. oddano



Brama Polska w Kamieńcu Podolskim, ok. 1911 r. (BN)



„Piękny Kijów przesyła wam pozdrowienia”, Kijów, ok. 1911 r. (pocztówka ze zbiorów M. Miszczuka)

do eksploatacji główny gmach Instytutu. Na uczelni zdobywało wyższe wykształcenie 1200 studentów. Władze carskie nie żałowały środków na rosyjskie uczelnie wyższe w Kijowie, które traktowały nie tylko jako ośrodki kształcenia wysoko kwalifikowanych kadr, lecz także ośrodki rusyfikacji. Nekrasz i inni polscy studenci umieli jednak odróżnić wysoki poziom nauczania od prób rusyfikacji.

Nekrasz, jako członek Korporacji, został niemal od razu przyjęty do akademickiej organizacji Polonia, która powstała w 1901 r. i skupiała studentów o wyraźnie narodowych poglądach. Utrzymywano kontakty z kołami braterskimi Związku Młodzieży Polskiej „Zet” ze Lwowa i z Warszawy.

Nekrasz regularnie trenował szermierkę w salach Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Patagonia”, które – choć formalnie niezależne – utrzymywało ściśle kontakty z gimnastykami ze Lwowa i z Warszawy. Korzystano z lwowskich wzorów, podręczników, sprowadzano także ze Lwowa instruktorów, głównie gimnastyki. Zygmunt Andrzejowski tak

pisał pół wieku później na łamach wydawanego w Londynie „Pamiętnika Kijowskiego”:

Lokal „Patagonii” tętnił życiem, zwłaszcza w zimie, i był po prostu zapchany młodzieżą. Trzy razy w tygodniu odbywały się lekcje gimnastyki dla panów i tyleż razy w godzinach nieco wcześniejszych dla pań. W przyległej salce, obok sali gimnastycznej, ćwiczyła „Lutnia” [chór – M.M.]. Regularnie odbywały się też odczyty na tematy historyczne i krajoznawcze. W święta, a zwłaszcza w karnawale, odbywały się wieczornice taneczne, gdzie młodzież szalała w oberku i mazurze, ku pokrzepieniu serc starszych pań, siedzących wianuszkami pod ścianami. Raz do roku odbywał się popis gimnastyczny, który stawał się generalnym przeglądem naszych sił i zaprawy fizycznej młodej generacji. Na popis wychodziło około 100 młodzieży męskiej – i nieco mniej żeńskiej.



Władysław Nekrasz, 1919 r.
Na prawej piersi Odznaka pamiątkowa I Korpusu Polskiego w Rosji
(Archiwum SGGW)



Gmach główny Instytutu Politechnicznego, ok. 1905 r.



Świadectwo nr 263 o stanie zaawansowania studiów (zaliczenia zajęć i wyniki egzaminów) Władysława Nekrasz w Kijowskim Instytucie Politechnicznym, Kijów, 9 września 1919 r. (Archiwum SGGW)

Dla Nekrasza sale „Patagonii” były zarówno miejscem ćwiczeń, jak i nawiązywania nowych znajomości, niezwykle przydatnych w jego pracy w konspiracyjnym polskim skautingu. Było to też miejsce, gdzie swobodnie mówiono i śpiewano po polsku.

Pierwszy polski zastęp skautowy w Kijowie (listopad 1912 r.)

Ze Lwowa płynęły przemycane wydawnictwa: „Skaut. Pismo Młodzieży Polskiej”, *Skauting jako system wychowania młodzieży* Andrzeja Małkowskiego z 1911 r., a także *Harce młodzieży polskiej* Mieczysława Schreibera i Eugeniusza Piaseckiego wydane w połowie 1912 r.

Pod wpływem tych lektur w listopadzie 1912 r. wspólnie z Józefem Dybowskim, kolegą ze szkolnej ławy, Nekrasz utworzył pierwszy polski zastęp skautowy na terenie Cesarstwa Rosyjskiego, złożony głównie z akademików, który otrzymał nazwę „Kruki” (godło Kruki). Nekrasz przybrał pseudonim „Władysław Kruk” i został jego pierwszym zastępowym, a Dybowski jego zastępcą. Do skautingu przyjmowano wyłącznie sprawdzonych kolegów, głównie byłych członków Korporacji Uczniowskiej. Było to całkowicie zrozumiałe, gdyż za tworzenie konspiracyjnej polskiej organizacji groziło nie tylko relegowanie z uczelni, lecz także kary policyjne.

W 1913 r. „Kruk” utworzył również zastęp żeński – „Kukułek”. Ten okres pracy konspiracyjnej tak opisał w 1918 r. na łamach kijowskich „Harców”:

W latach 1913 i 1914 zaczęły powstawać samorzutnie zastępy skautowe i poza Kijowem, na prowincji, gdzie ruch ten stwarzali bywalcy w Galicji lub w Królestwie, choć szczupłe to były garstki młodzieży, silnie jednak rwały się do życia skautowego, które

poznawały nieco z opowiadań i książek. Nie było jednak przez dłuższy czas znikąd wskazówek praktycznych i pierwsze porywy zaczęły przygasać.

Kijów był centrum życia polskiego dla ludności polskiej od wieków osiadłej na Podolu, Wołyniu i Kijowszczyźnie, a dla Nekrasza ważnym miastem, w którym spędził swoją młodość, studiował, ale też gorliwie pracował na rzecz polskiej niepodległości.

Latem 1914 r. Nekrasz uczestniczył w międzyzaborowym skautowym kursie instruktorskim w Skolem, zorganizowanym przez Związkowe Naczelnictwo Skautowe we Lwowie. Spotkał tam m.in. ks. Kazimierza Lutosławskiego i głównego pisarza ZNS Stanisława Sedlaczka, z którymi rok później rozwijał polski skauting w Rosji. W swojej relacji pisał: „Przedostaję się do Lwowa z fałszywym paszportem, jako jedyny przedstawiciel z Ukrainy i Rosji”. W związku z wybuchem wojny kursy, męski i żeński, zostały przerwane, a biorący udział w szkoleniach, w szczególności z zaboru rosyjskiego, otrzymali rozkaz powrotu do domów.

Od 26 listopada 1914 r. działała w Kijowie polska Związkowa Komenda Skautowa na Rusi, której podlegało 82 skautów i skautek. Nekrasz był w latach 1914–1916 jej członkiem, od 1914 do 1915 r. – zastępcą komendanta, a w 1915 r. został naczelnikiem związkowej komendy. Jak pisał, była to potrzebna „inicjatywa stworzenia ogniwa, które by luźne wysiłki w pracy skautowej połączyło w jedną zorganizowaną całość”.

Aby przybliżyć fenomen rozwoju harcerstwa na ziemiach Imperium Rosyjskiego w warunkach wojny, a następnie kolejnych rewolucji, warto nakreślić szkic sytuacji Polaków oraz polskich uchodźców (bieżeńców) na terytorium Imperium Rosyjskiego, a w szczególności na Rusi. Ofensywa państw centralnych z 1915 r. rzuciła w głąb



Stanisław Sedlaczek, naczelnik Harcerstwa w Państwie Rosyjskim,
Kijów, lipiec 1918 r. (ze zbiorów Joanny Barańskiej/Fundacja Jakobstaf!)

państwa carów ok. 3 mln uchodźców z Królestwa Polskiego, Galicji i Wileńszczyzny, wysiedlonych na skutek rozkazów rosyjskich władz wojskowych, a także uciekających z powodów ekonomicznych i politycznych. W tej masie uchodźców było wielu skautów i wiele skau-

tek z Warszawy, Wilna, ze Lwowa, z Radomia, Piotrkowa i innych miejscowości Królestwa oraz Galicji, którzy wyjeżdżali z rodzinami, byli przesiedlani przymusowo lub aresztowani przez carską policję i wywożeni w głąb Rosji. Władze rosyjskie starały się rozmieścić uchodźców równomiernie w całym imperium, a w związku z tym skauci rozsiani byli po całej Rosji. W Kijowie znalazła się duża grupa doświadczonych skautmistrzów z Galicji i z Królestwa, która stanowiła potężny zastrzyk starszyny skautowej. Nekrasz znał niektórych z nich zarówno z kontaktów osobistych, jak i z literatury skautowej. Łączyła ich chęć pracy dla Polski i wspólne ideały.

W końcu 1915 r. praca skautowa rozwijała się nie tylko w Kijowie, lecz także w Białej Cerkwi i Żytomierzu, w Petersburgu i Moskwie. Wiadomo było, że w innych miejscowościach znajdują się skauci, którzy szukają kontaktów z jakimiś władzami. Zastępy i drużyny tworzyły się niejako samoistnie – wystarczyło, że spotkała się grupka skautów i skautek i natychmiast powstawały nowe środowiska pracy. Kontakty nawiązywano za pośrednictwem poczty rosyjskiej i kolei, które działały jeszcze sprawnie.

Potrzebą chwili było przygotowanie odpowiednich dokumentów organizacyjnych oraz ustanowienie centralnej władzy skautowej, zastępującej lwowski ZNS, a także zorganizowanie odpowiedniej komórki wykonawczej. Zaczęto też odczuwać potrzebę powołania organu prasowego, który na wzór lwowskiego „Skauta” stanowiłby podstawowe źródło informacji metodycznych dla instruktorów i pomoc w samokształceniu, ze szczególnym uwzględnieniem nauki języka i historii Polski.

Wszystkie te zadania musiały być podejmowane w warunkach ścisłej konspiracji, wiadomo też było, że wszelkie wydawnictwa zostaną poddane rosyjskiej cenzurze wojennej. Od września do końca grudnia 1915 r. trwały intensywne prace organizacyjne. W ich wyniku

postanowiono przeprowadzić w końcu grudnia tajny zjazd Naczelnej Komendy Skautowej. Odbył się on w dniach 29–30 grudnia, wzięło w nim udział kilkanaście osób. Zjazd przekształcił się w (lub został później uznany za) I Zjazd Główny w Państwie Rosyjskim. Przyjął on uchwałę o jak najszybszym przygotowaniu tekstu Ustawy Harcerstwa Polskiego w Państwie Rosyjskim. Zjazd wybrał Naczelne Kierownictwo Harcerstwa na Rusi i w Rosji. Naczelnikiem Harcerstwa na Rusi i w Cesarstwie został Stanisław Sedlaczek, wybrany na dwuletnią kadencję; swoje obowiązki objął 1 stycznia 1916 r. Ze względu na ścisłą konspirację używał pseudonimu „Marian Lwowicz”.

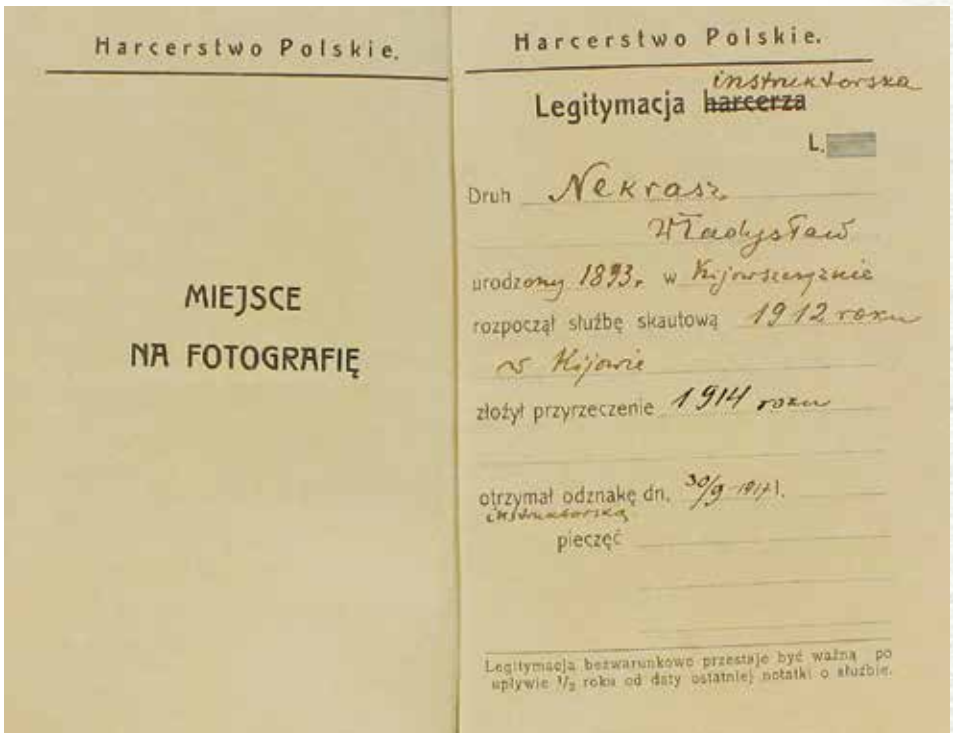
W 1917 r. Nekrasz przygotował i wydał serię dziesięciu patriotycznych pocztówek przedstawiających bohaterów narodowych, m.in. Bartosza Głowackiego, Tadeusza Kościuszkę, Jana Kilińskiego, ks. Józefa Poniatowskiego. Łączny nakład całej serii wynosił 20 870 kart.

Nekrasz był jednym z twórców wspaniałej organizacji, która działała na terenach rozciągających się od Humania po Władywostok. W grudniu 1916 r. harcerstwo na terenie Cesarstwa Rosyjskiego zrzeszało 2350 harcerek i harcerzy w 37 środowiskach (miejscowościach), a w maju 1917 r. organizacja liczyła już ok. 5 tys. członków w 70 środowiskach. Nekrasz współorganizował kursy instruktorskie. W latach 1915 i 1916 były one konspiracyjne, a po rewolucji lutowej – w latach 1917 i 1918 – jawne. Sam prowadził zajęcia z pionierki i obozownictwa, co stało się jego instruktorską specjalnością.

Kierownictwo kursu w 1917 r. spoczywało w rękach komendy („sztabu”), w skład której wchodził: Stanisław Sedlaczek, Zofia Grab-ska (Smolikówna), Bolesław Biega i Kazimierz Nowak-Czepczyński, a Władysław Nekrasz i Stanisław Gibess brali w nim udział jako gospodarze (oboźni). Drugi Harcerski Kurs Instruktorski trwał od 19 czerwca do 23 lipca 1918 r. Zgromadził 78 uczestników i uczestniczek, a Nekrasz był gospodarzem (oboźnym) i kierownikiem działu

pionierki. Oba te kursy prowadzili wybitni instruktorzy harcerscy, którzy wkrótce mieli kierować zjednoczonym Związkiem Harcerstwa Polskiego i odcisnęli mocne piętno na dalszym życiu organizacji w niepodległej Polsce.

Kursy kijowskie w 1917 i 1918 r. charakteryzowały się tym, iż ich uczestnicy często po raz pierwszy w życiu znajdowali się w całkowicie polskim otoczeniu. W czasie trwania kursu po raz pierwszy w historii harcerstwa na Rusi i w Rosji nadawanie stopni instruktorskich połączone z uroczystością składania zobowiązań instruktorskich. Do egzaminu instruktorskiego przystąpiło 49 druhów, dodatkowo sześć osób zostało zwolnionych ze zdawania egzaminu. Na kursie żeńskim do egzaminów przystąpiły 23 druhny. Protokoły egzaminacyjne podpisał Henryk



Legitymacja instruktorska Władysława Nekrasza, wydana w 1918 r. (AAN)

Glass, Jan Grabowski i Władysław Nekrasz. Łącznie mianowano czterestu instruktorów skautowych, a siedem pań zostało „instruktorami skautowymi dla drużyn żeńskich”.

Nekrasz był także „członkiem-współpracownikiem” Sztabu Naczelnika Harcerstwa i wchodził w skład redakcji pisma „Młodzież”, od 1918 r. wydawanego pod nazwą „Harce”. Publikował na ich łamach świetne artykuły o harcerskiej pionierce.



Henryk Glass, ostatni naczelnik Harcerstwa Polskiego w Państwie Rosyjskim, Warszawa, 1921 r. Na prawej piersi Odznaka Pamiątkowa I Korpusu Polskiego w Rosji (fot. ze zbiorów M. Miszczuka)

Wrzesień—Październik. 1918.

ROK III. № 9—10.



PISMO MŁODZIEŻY POLSKIEJ
ZAŁOŻONE W ROKU 1916 POD NAZWĄ „MŁODZIEŻ”.
ORGAN OFICJALNY NACZELNICTWA HARCERSKIEGO.

*Zbudujemy Polskę, wielką i potężną, jeżeli
będziemy silni wiedzą, pracowici i — zgodni.*

Pamięci Hetmana.

O sześć wiorst od Mohylowa nad Dniestrem (w powiecie Sorokskim gubern. Bessarabskiej), wśród pol wsi „Sawek” leży kawałek ziemi ofiarowany przez wdowę po hetmanie Żółkiewskim Rzeczypospolitej Polskiej. Na tej piędzi ziemi w nocy z 6 na 7 października 1620 roku padł z ręki ponańca jeden z najlepszych synów Polaki, Stanisław Żółkiewski.

Niegdyś wznosił się tu pomnik kamienny, ale zapomniany przez ludzi, zniszczony przez czas, zamienił się w łupę gruzów. W sercach Polaków zburzyć pomnika czas nie mógł. W roku 1912 dzięki staraniom członka petersburskiego instytutu archeologicznego Piotra Mowackiego i Mohylowskiej gromady polskiej, stanął pomnik w formie kolumny, 7 metrów wysokości z szarego piaskowca na cemencie, wewnątrz kłowego zostało wypełnione szczątkami dawnego pomnika. U góry została wmurowana czarna marmurowa tablica ze złotym napisem w języku łacińskim, który brzmiał w tłumaczeniu:

„Przechodniu! Jesteś poganinem, — nie profanuj miejsca pomnika, jeśliś chrześcijaninem w imię wiary Chrystusa, westchnij do Boga. — Kłokółwiek, to miejsce nawiedzi, niech uczy się odemnie, jak słodko i zaszczytnie umrzeć za Ojczyznę! Stanisław z Żółki Żółkiewski, kanclerz koronny i wojska najwyższy wódz, starosta Barski i Jaworski, po odniesionem zwyciężwie nad zbuntowanymi Kozakami i po tryumfach nad Moskiewską monarchią, rządząc świetnie Rzeczcią Pospolitą Polską jak w pokoju tak i podczas wojny, w tem miejscu w walce z Tatarami zaszczytnie poległ. — Wy, krwią, moją zroszone poła bądźcie wiernymi świadkami należnej mojej Bogu i Ojczyźnie wiecznej wdzięczności”.

N/A had ją kolumną rozpostarli ramiona krzyż żelazny widny daleko wśród pol
Wielki Kanclerz koronny, całe swe życie Ojczyźnie poświęcił. Tyś szedł na czele małego zastępu w ruszce moskiewskie i tam wśród zasp śnieżnych i borów ciemnych
Wielki Kanclerz koronny, całe swe życie Ojczyźnie poświęcił. Tyś szedł na czele małego zastępu w ruszce moskiewskie i tam wśród zasp śnieżnych i borów ciemnych

archiwum

Strona tytułowa pisma Naczelnictwa Harcerskiego w Kijowie ukazującego się w latach 1916–1919 (ze zbiorów M. Miszczyka)

W bojach i w ZHP

Działalność wojskową rozpoczął Nekrasz w 1915 r. Wstąpił do POW wraz z całą podległą mu Komendą Harcerską. Przeszedł sześciotygodniowe szkolenie żołnierskie zorganizowane przez Polską Organizację Wojskową, a prowadzone przez przedstawiciela POW z Warszawy Bolesława Szymanowskiego. Szymanowski był skautem, w 1918 r. pełnił funkcję zastępcy dowódcy Batalionu Harcerskiego Wojska Polskiego. Kurs trwał od lutego do maja i Nekrasz jako sekcyjny ukończył go z wynikiem bardzo dobrym.

W swoim życiorysie Nekrasz pisał: „W 1917 roku wstąpiłem do Polskiej Ligi Wojennej Walki Czynnej prowadzącej pracę pod hasłem Niepodległości Polski”. Utworzył ją w Kijowie Henryk Bagiński, jeden z pierwszych skautów polskich, a przed I wojną światową współtwórca konspiracyjnej Armii Polskiej i Polskich Drużyn Strzeleckich.

Po wybuchu rewolucji marcowej Nekrasz wraz z kilkunastoosobową grupą starszych harcerzy wstąpił ochotniczo do Mikołajewskiej Szkoły Artylerii w Kijowie, gdzie przydała mu się umiejętność obchodzenia się z końmi, siłą pociągową były tam bowiem wyłącznie konie. Szybko otrzymał szarżę podoficerską. Nekrasz zorganizował w Szkole Artylerii grupę ok. czterdziestu junkrów Polaków w zespół Ligi, w czasie zebrania uczono polskich komend i polskiej terminologii wojskowej, często dopiero ją tworząc. Następnie został prezesem Centrali Junkrów (podchorążych) Polaków ze wszystkich kijowskich szkół wojskowych. W swym dziele *Harcerze w bojach* pisał: „Centrala miała za zadanie utrzymywanie ducha polskiego wśród młodzieży polskiej i zachęcanie jej do jak najwydatniejszej pracy naukowej, aby po ukończeniu szkół dostarczyć do I Korpusu Polskiego kilkudziesięciu dobrych oficerów”.

ZARZĄD
Centrali Organizacji Junkrów Polaków
== przy ==
ZWIĄZKU WOJSK. POLAKÓW

KIJÓW
Ryński zamek 10.

Data 29/7-1917

Nr 106 ATESTACYA.

Zarząd Centrali Organizacji Junkrów Polaków Kijowskich Szkół wojskowych niniejszym zaświadcza, iż junkier *Starynski* kursu, *Drufey* kompanii *baterii* *Trubicy szwyt szorgus* szkoły, *Roberta Macian* należy do organizacyi Junkrów Polaków swojej szkoły i pod względem wartości osobistej jest dobrym polakiem, dobrym żołnierzem i nieposzlakowanej uczciwości

Prezes Centrali: *W. Krawczak*

Sekretarz: *M. Bormy*



Świadectwo przynależności do Związku Junkrów

Przygotował uchwałę Zarządu Centrali Organizacji Związku Junkrów Polaków wzywającą do wstępowania do I Korpusu Polskiego, dowodzonego przez gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego. W listopadzie 1917 r. z pododdziałem liczącym sześćdziesięciu junkrów pojechał do Bobrujska, gdzie stacjonowało dowództwo korpusu. Według relacji Nekrasza oddział „miał polski sztandar z orłem, był uzbrojony i wykwapowany”. Junkrzy wieźli także książki o tematyce wojskowej, Nekrasz przygotował bowiem projekt zorganizowania szkoły oficerskiej. Zajmował się w dalszym ciągu werbunkiem polskich junkrów z różnych rosyjskich uczelni wojskowych do I Korpusu Polskiego.

Po rozwiązaniu i demobilizacji tej formacji wrócił do Kijowa. Na przełomie czerwca i lipca 1918 r. wziął udział w słynnym kursie w willi Kiń Grust' (Porzuc Smutek) jako kierownik działu pionierki. W kursie



Generał Józef Dowbor-Muśnicki, dowódca I Korpusu Polskiego w Rosji, na zdjęciu jako dowódca Armii Wielkopolskiej, 1919 r. (NAC)

tym uczestniczyła m.in. Natalia Majewska, która w maju zdała maturę w Kolegium Polskim. Do harcerstwa wstąpiła w 1916 r. Stało się ono dla niej drogowskazem życiowym. Ona także była członkinią Ligi Wojennej Walki Czynnej, należała do POW i była hufcową drużyn żeńskich w Kijowie. W 1922 r. Władysław i Natalia wzięli ślub.

W październiku 1918 r. Nekrasz wyjechał z rodzicami do Lwowa, gdzie zapisał się na studia w Akademii Rolniczej w Dublanach. Przed wyjazdem został mianowany przedstawicielem Naczelnictwa Kijowskiego przy Naczelnej Komendzie Skautowej we Lwowie. Natychmiast włączył się do pracy niepodległościowej i wstąpił do Polskich Kadr Wojskowych, organizowanych przez kpt. Czesława Mączyńskiego, który w listopadzie 1918 r. był naczelnym dowódcą obrony Lwowa. Nekrasz został mianowany komendantem tajnych prac wojskowych PKW na powiat lwowski.

Od czerwca 1918 r. na terenie Królestwa Polskiego, pod okupacjami austriacką i niemiecką, oraz w Galicji trwały przygotowania do przeprowadzenia zjazdu zjednoczeniowego, który postanowiono zwołać w dniach 1 i 2 listopada 1918 r. w Lublinie, równoległe z odbywającym się tam dorocznym III Zjazdem ZHP byłego Królestwa Polskiego. Nekrasz brał w nim udział jako jeden z dwóch przedstawicieli Harcerstwa Polskiego w Państwie Rosyjskim.

Na wieść o wybuchu walk o Lwów Nekrasz wrócił do miasta i od 3 listopada walczył w jego obronie jako dowódca plutonu, chorąży, komendant lewego pododcinka III Odcinka Sektora Bema. 4 listopada został lekko ranny w głowę, a następnie, 13 listopada, ciężko ranny w pierś. Rana była na tyle poważna, że uniemożliwiła mu dalszą służbę liniową. Kulę pozostawiono w piersi Nekrasza, a on sam przez dziewięć miesięcy przebywał w kolejnych szpitalach. Za odwagę wykazaną w bojach lwowskich został odznaczony Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari i Krzyżem Walecznych. W czasie walk otrzymał awans na stopień podporucznika.

Stwierdzam zgodność
z oryginałem



DYREKTOR
CENTRALNEGO ARCHIWUM WOJSKOWEGO
cz.p.o.
plik mgr Bogusław STACHUŁA

ADJUTANTURA
GEN. BRONI S. HALLERA
L. Nr. 4480 1971.

FORMA WERYFIKACYJNA

12.

32.10.14.
269 d. 15 r. p.

DO

Ministerstwo Spraw Wojskowych

WDELa6 V.

Niniejszym przesyłam sprawę nominacji ppor. Władysława NEKRASZA,
którą proszę o przychylnie załatwienie.

Ppor. NEKRASZ Władysław do dnia 1. czerwca 1910r. na pełnionych
52. miesięce służby wojskowej; łącznie zaś do dnia 1. sierpnia 1921r.
76. miesięcy.

W latach 1915/16 ppor. NEKRASZ pracował czynnie w P.O.W. na UKRAI-
NIE; w roku 1917 wstępuje do I-go Korpusu Polskiego, jako dowódca od-
działu junaków-polskich, złożonego z kilkudziesięciu ludzi szerbowanych
z rosyjskich szkieł wojskowych w KIJOWIE.

Po demobilizowaniu I-go Korpusu przeniósł się do LWOVA gdzie,
w chwili zmierzchu panowania austrojęckiego, został mianowany, przez
obecnego pułkownika M. osyńskiego /Doy obrony Lwowa/, konsultantem taj-
nej pracy wojskowej na powiat lwowski, gdzie organizuje miejscową lud-
ność do walki zbrojnej o Galicję Wschodnią.

W dniu 3. listopada 1918r. wstępuje do szeregów obronców LWOVA
i mianowany podchorążym, jako dowódca plutonu, walczą na placówce
"BEMA". Tamże zostaje dwukrotnie ranny; drugi raz bardzo ciężko - mi-
łą karabinową w pierś. Kula ugrzęzła w klatce piersiowej, przysparza-
jąc zółwio jego w stan inwalidzki.

Za walki o LWOV, został odznaczony "Krzyżem Walecznych", a nast-
ępnie "Virtuti Militari", które mu zostały przyznane dekretem WODZA
NACZELNEGO z dnia 9. i 13. kwietnia r.b.

W czasie inwazji bolszewickiej w lecie 1920r. daje się poznać
jako organizator oddziałów ochotniczych, przeprowadzając w bardzo
trudnych warunkach, samodzielnie, mobilizację Związku Harcerstwa Pol-
skiego, która dostrzegła Armii Ochotniczej, w ciągu kilkunastu dni,
kilkę tysięcy ludzi, wyborowych pod względem moralnym, a nawet czy-
ściwo wyćwiczonych.

Stwierdzając wyrobienie organizacyjne ppor. NEKRASZA i znajomość
przez niego stosunków służbowych, mianujęm go wówczas Inspektorem

CENTRALNE ARCHIWUM WOJSKOWE
im. mjr Bolesława Waligury
AP 2821 NEKRASZ Władysław
Copyright: Centralne Archiwum Wojskowe

Stwierdzam zgodność
z oryginałem



DYREKTOR
CENTRALNEGO ARCHIWUM WOJSKOWEGO
cz.p.o.
plk mgr Bogusław STACHULA

Harcerzom Frontu Północnego i Kierownikom Inspektoratu Harcerskiego przy Dziale Fr.Półn., pomimo, że posiadał szereg podporucznika, a w etacie przewidziane było to stanowisko dla kapitana.

Ppor. NEKRASZ posiada także kwalifikacje tak na dowódcę kompanii lub baterji, jak i do służby pomocniczej w etacie lub adiutanta i tylko niedolność do służby frontowej z powodu odniesionej rany, nie pozwoliła mu zostać dowódcą odpowiedniego oddziału.

Prócz tego ppor. NEKRASZ jest jednym z najlepszych organizatorów i instruktorów harcerskich i napisał książkę pod tytułem "Pieniarz Harcerski", opartą na źródłach wojskowych polskich i obcych.

Na podstawie wyżej wymienionych kwalifikacji, jak moralnych, tak i bojowych oraz 76-cio miesięcznej służby wojskowej, stawiam wniosek o poznanie podporucznika Władysława NEKRASZA do stopnia

*Kapitana. 4 pól sekret. Marszałek Gwardji Dobra jest m.
36 m. służby z r. 1914 do 1918. oddział armii polskiej*

J. Haller
GENERAL MROZI.

MINISTERSTWO Odz. V S. 1.	WOJSKO Odz. V S. 1.
Wpł. dn. 31.8.21	Recepcja
Licz. 198.200	Chłoceni
Zelaz.	

BSK
16/21

22.9.21.

L. dz. 1693.

Wniosek gen. Józefa Hallera o mianowanie ppor. Władysława Nekrasza do stopnia kapitana, sierpień 1921 r. (CAW)

Po wyjściu ze szpitala w latach 1919–1920 pracował w Dowództwie Okręgu Generalnego w Warszawie oraz kontynuował studia rolnicze w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. 25 września 1919 r. został mianowany kierownikiem Wydziału Technicznego Głównej Kwatery Męskiej ZHP. W Związku przykładano dużą wagę do przyswojenia sobie przez harcerzy konkretnych umie-



Generał broni Józef Haller, zdjęcie z lat dwudziestych (NAC)

jętności, często na wysokim poziomie, ale brakowało odpowiednio przygotowanych instruktorów. Nekrasz świetnie się do tej funkcji nadawał.

3 lipca 1920 r. gen. Józef Haller został przewodniczącym ZHP, a ppor. Nekrasz pracował jako referent wojskowy Głównej Kwatery Męskiej ZHP. 2 września 1920 r. gen. Józef Haller, dowódca Armii Ochotniczej i Frontu Północnego, wydał rozkaz ustanawiający Inspektorat Harcerski, który został przydzielony do jego gabinetu osobistego. Inspektorem harcerzy-wojskowych mianowano ppor. Nekrasza. W 1921 r. został on awansowany do stopnia kapitana z pominięciem stopnia porucznika, a gen. Haller we wniosku nominacyjnym napisał: „posiada kwalifikacje tak na dowódcę kompanii, jak i baterii, jak i do służby pomocniczej w sztabie lub jako adiutant”.

Nekrasz pracował kolejno w Oddziałach III (Operacyjnym) i V (Prezydialnym) Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. 2 września 1922 r. ze względu na stan zdrowia wystąpił z wojska i został przeniesiony do rezerwy w Korpusie Oficerów Intendentów. W grudniu 1920 r. został podharcmistrzem, a w 1927 r., po zmianie systemu stopni instruktorskich – harcmistrzem. W latach 1920–1924 był członkiem Naczelnej Rady Harcerskiej i pełnił ważne funkcje w Głównej Kwaterze Męskiej ZHP.

Instruktorów wywodzących się z Harcerstwa Polskiego w Państwie Rosyjskim, w szczególności członków Naczelnictwa Kijowskiego, do których należał Nekrasz, łączyły silne więzi przyjaźni. Postacią o największym autorytecie w Naczelnictwie i Głównej Kwaterze Męskiej, naturalnym przywódcą o niekwestionowanym autorytecie, był Stanisław Sedlaczek. W maju 1924 r. Henryk Glass tak pisał do Tadeusza Strumiłły, czyli „Szumiącego Dęba”:

Wszyscyśmy przeszli najlepszą i najstraszniejszą zarazem szkołę, jaka w ogóle w obecnych czasach istniała – całą rewolucję rosyjską i bolszewizm, czyli żydowski terror. „Szumiący Dębem”, jak wiesz, mam absolutorium dwóch wyższych zakładów naukowych i ukończoną szkołę wychowania fizycznego, lecz zdziwisz się, gdy Ci powiem, że wszystkie moje studia nie dały mi nawet 1/10 tego, co dały mi trzy lata życia w „sowdepii”! To były najlepsze „wykłady” psychologii społecznej, socjologii polityki społecznej, ekonomii politycznej itp., po których człowiek łamał się zupełnie lub też wskrzeszał [się] wewnątrz, hartował, twardniał i szykował się do walki. Sias [Sedlaczek] i dh [Roman] Bniński dostali wyroki śmierci za pracę harcerską. Mnie obdarzono aż dwoma. Ojca umieszczono na liście zakładników, siostrę więziono (za harcerstwo)!



Członkowie komendy I Narodowego Zlotu Harcerzy w Warszawie, 3–9 lipca 1924 r. Od lewej gen. Aleksander Osiński – wiceprzewodniczący ZHP, Olgierd Grzymałowski – sekretarz generalny ZHP, Władysław Nekrasz – komendant obozu harcerzy. Wszyscy zaczęli prace harcerskie w Kijowie (fot. ze zbiorów M. Miszczyka)

Życie rodzinne i zawodowe

W 1922 r. Nekrasz przeniósł się z rodziną na Wołyń, gdzie jako osadnik wojskowy otrzymał działkę o powierzchni 45 ha w Starym Stawie (pow. Horochów) na Wołyniu. Został też pełnomocnikiem ministra spraw wojskowych do organizowania osadnictwa wojskowego w tym powiecie. Gospodarzył z żoną i rodzicami. Tam urodziły się córki Nekraszów: 22 lutego 1923 r. Krystyna (historyk sztuki), a 28 września 1924 r. Wanda (chemik).

W 1926 r. Nekrasz ukończył studia rolnicze na SGGW i został kierownikiem Gospodarstwa Okręgowego w Kowlu i Łucku z ramienia Towarzystwa Rolniczego. W latach 1928–1929 był sekretarzem generalnym Wystawy Rolniczo-Przemysłowej w Łucku, a w 1929 r. sekretarzem Wołyńskiego Komitetu ds. Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu. W latach 1929–1934 pracował w Oddziale Państwowego



Natalia i Władysław Nekraszowie z córkami – starszą Krystyną i młodszą Wandą, Stary Staw (pow. Horochów) na Wołyniu, 1926 r. (ze zbiorów Joanny Barańskiej/ Fundacja Jakobstaf!)



Gmach oddziału Państwowego Banku Rolnego w Łucku, listopad 1930 r. (NAC)

Banku Rolnego w Łucku, początkowo jako sekretarz, a następnie jako naczelnik wydziału sekretariatu.

W 1935 r. objął stanowisko sekretarza-kierownika kancelarii w centrali Państwowego Banku Rolnego w Warszawie, gdzie pracował do wybuchu wojny jako naczelnik kancelarii. Przedmiotem działalności PBR było udzielanie kredytów rolnikom, popieranie rozwoju rolnictwa, przemysłu rolnego i gospodarczej aktywności wsi. Bank finansował parcelację, komasację, meliorację oraz operacje związane z przeprowadzoną reformą rolną.

Na Wołyniu Nekraszowie włączyli się do pracy harcerskiej. W latach 1925–1926 Władysław otrzymał urlop organizacyjny, aby skoncentrować się na ukończeniu studiów. Od 1926 do 1931 r. był komendantem Wołyńskiej Chorągwi Męskiej ZHP, działającej w biednym, słabo zurbanizowanym regionie, ze skomplikowanymi stosunkami narodowościowymi i wyznaniowymi.

W latach 1925–1929 Nata Nekraszowa była komendantką Wołyńskiej Chorągwi Żeńskiej. Oboje regularnie publikowali w „Harcerzu

Wołyńskim”, ukazującym się w Kowlu w latach 1925–1926. Nekrasz rokrocznie organizował kurs drużynowych, a w 1927 r. wspólnie z Komendą Wołyńskiej Chorągwi Żeńskiej ZHP zorganizował w Smołodówce pod Maniewiczami obozy dla drużynowych – dziewcząt i chłopów – połączone z biwakiem w głębi puszczy. Uczestnicy nie tylko spali w szałasach, lecz także przez pięć dni żywili się tym, co zdołali zebrać albo złowić. W 1928 r. w Łucku odbył się zlot obu chorągwi wołyńskich, wizytowany przez prezydenta Ignacego Mościckiego.

Nekrasz podkreślał znaczenie współpracy harcerstwa ze starszymi członkami społeczeństwa.

Widzimy, że bez opieki i pomocy społeczeństwa, tzn. bez rodziców, bez szkoły, bez poparcia przedstawicieli władz, nie będzie tego fundamentu, na którym mogłaby się oprzeć praca ideowo-wychowawcza młodzieży pod kierunkiem harcerzy instruktorów. Młodzi instruktorzy musieliby dalej pracować w odosobnieniu od ogółu ludzi starszych, doświadczonych, mądrych, dalej musieliby łamać swe siły i skrzydła zapału, trafiając na obojętność, niezrozumienie, a częstokroć nawet rozmyślne trudności ojców. Praca w drużynach stale więc będzie cierpieła na niedomagania wynikające z braku poparcia jej przez społeczeństwo.

Zarysowują się stąd jasne wskazania: wysiłek jednostek zrzeszonych już w Harcerstwie winien być skierowany przede wszystkim na utworzenie wielkiej organizacji przyjaciół Harcerstwa. Trzeba rzucić jak najwięcej sił na podbój starszego społeczeństwa i pobudzić go do troski i opieki nad organizacją; trzeba pozyskać dla Harcerstwa najwybitniejsze i najbardziej szanowane osoby społeczeństwa, rządu, trzeba środkami propagandy uczynić z Harcerstwa sprawę powszechną, a należenie do Kół Przyjaciół Harcerstwa za rzecz zaszczytną i chwalebłą.

Sprawę odrodzenia młodzieży, szczególnie tu, na Kresach Wschodnich, trzeba podnieść w oczach ogółu do rzędu trosk zasadniczych, postawionych obok trosk o byt polityczny. Uczynić to wszystko można będzie tylko na fundamencie ze starszego społeczeństwa. Gdy lody obojętności zostaną przełamane, gdy społeczeństwo uzna ideowy ruch harcerski za swoją awangardę na czele pochodu ku szczęśliwości Ojczyzny, dopiero wtedy drużyny poczują twardy grunt pod nogami.



Władysław Nekrasz jako komendant Wołyńskiej Chorągwi Męskiej ZHP (ze zbiorów Joanny Barańskiej/Fundacja Jakobstaf!)

Przystań
Towarzystwa
Wioślarskiego
w Łucku nad Styrem
(NAC)



Po 1931 r. Nekrasz nie pełnił funkcji instruktorskich. W 1934 r. wystąpił o przeniesienie do kategorii członków wspierających, co wiązało się z cofnięciem stopnia instruktorskiego. W tym czasie był naczelnikiem przystani Łuckiego Towarzystwa Wioślarskiego.

Władysław Nekrasz wniósł duży wkład do prac nad programem i metodyką harcerską. Brał udział w opracowywaniu stopni i sprawności harcerzy. Publikował artykuły w prasie harcerskiej. Pisał na tematy trudne, np. w *Kalendarzu Harcerskim na rok 1921* zamieścił tekst *Dziesiąte prawo harcerskie w wojsku* (prawo to brzmi: „Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych”). Był autorem najlepszego w Polsce podręcznika obozowania *Pionierka harcerska* (wydania 1921, 1939, 1947), w którym zawarł własne bogate doświadczenia z pracy w rodzinnym majątku oraz z licznych obozów harcerskich.

Trzecie wydanie, z 1947 r., ukazało się dzięki staraniom Wacława Błażejewskiego i Józefa Sosnowskiego i to w 10 tys. egzemplarzy! Książkę ilustrował znakomity grafik Władysław Czarnecki. Stała się



Okładka *Pionierki harcerskiej*,
1939 r. (BN)

też ona przedmiotem regularnego śledztwa Urzędu Bezpieczeństwa. W dokumentach Józefa Sosnowskiego, przechowywanych w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu, zachował się raport, w którym czytamy:

W tekście jest cały szereg wzmianek dotyczących terenów, które od Polski odpadły i znajdują się tu zupełnie niepotrzebnie dla samej książki. I tak kolą oczy „Kursy urządzane do 1914 r. w Skolem przez Związkowe Naczelnictwo Skautowe we Lwowie”, „Pomysł orkiestry obozowej narodził się na jednym z kursów instruktorskich w Kijowie w 1918 r.”, „Przed wojną w lasach polskich gospodarke rabunkową prowadzili Rosjanie”, „górale i Huculi używają kory”, „Na uwagę zasługuje pomysłowy wieszak 13. Wileńskiej Dr[uzyny] Har[cerskiej]”.

Opus magnum: *Harcerze w bojach 1914–1921*

W dniach 31 grudnia 1920 r. i 1–2 stycznia 1921 r. odbył się w Warszawie pierwszy zjazd, jak czytamy w oficjalnym sprawozdaniu, „zjednoczonego i usamodzielnionego Związku Harcerstwa Polskiego z udziałem z górą 200 osób”. Zjazd polecił Naczelnictwu ZHP zająć się gromadzeniem materiałów dotyczących akcji harcerstwa w obronie państwa. Najwłaściwszą osobą do zebrania takich materiałów był Nekrasz.

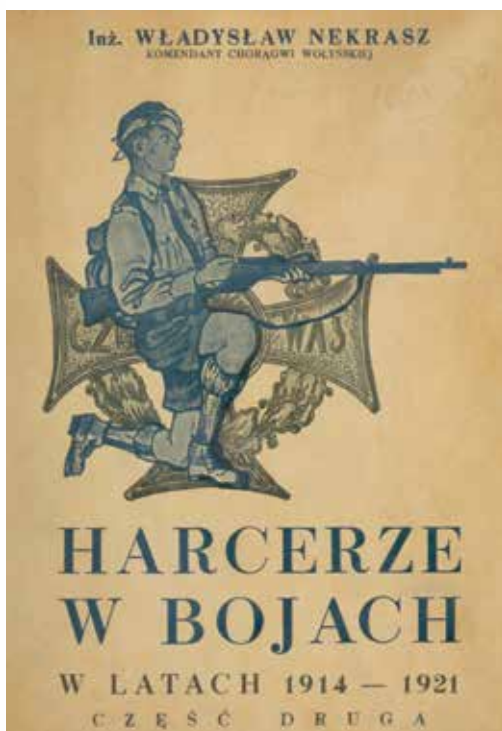
Pierwszy krok stanowił jego artykuł opublikowany w lutym 1921 r. w popularnym i opiniotwórczym warszawskim „Tygodniku Ilustrowanym”. Zestawił w nim harcerskie jednostki wojskowe. Stanisław Sedlaczek zaproponował Nekraszowi napisanie większej pracy, w której mógłby zaprezentować rzeczywistą skalę zaangażowania harcerstwa w walkę o niepodległość i granice Rzeczypospolitej. Pierwsze publikacje ukazały się w latach 1924–1925 w piśmie starszyny harcerskiej „Harc mistrz”, w cyklu artykułów zatytułowanych *Udział Harcerstwa Polskiego w walkach o Zjednoczenie i Niepodległość Ojczyzny*. Bazę źródłową stanowiły materiały z archiwum Referatu Wojskowego przy Głównej Kwaterze Męskiej oraz relacje uczestników opisywanych wydarzeń. W 1925 r. na łamach „Harcera Wołyńskiego”. Nekrasz pisał:

Nie ma dziś żadnych wątpliwości, że Naród Polski tylko własną wartością i własną siłą odzyskał wolność. Karta historii została odwrócona nie dzięki przypadkowi lub wspaniałomyślności innych państw, lecz wolą Narodu Polskiego, w którym tradycja podczas półtorawiekowej pokuty krzepiła wiarę, że musi nastąpić triumf prawdziwej sprawiedliwości. Ponowne odzyskanie niepodległości i zjednoczenie przyszło nie samo, nie z czyjejś łaski lub miłosierdzia, lecz kosztowało Polaków wiele krwi i mozolnej pracy w ciągu minionych lat. A w dobie obecnej wielu z nas, dziś żyjących, brało

bezpośredni udział w walkach zbrojnych o poszczególne połacie kraju. Widzieliśmy też na własne oczy braci swych oddających życie na polach bitew za wolność Ojczyzny.

Nekrasz był dumny z udziału harcerzy i harcerek w wielkim dziele walki o niepodległość i granice.

Gdy zabrzmiał Złoty Róg, obok dorosłego ochotnika-żołnierza staje młody harcerz polski. Okrywa on sławą swój Sztandar Harcerski, przynosząc chlubę krajowi oraz stwierdzając, że dusza młodzieży polskiej po wieloletniej niewoli nie tylko się nie ugięła i nie upadła, lecz się wzmocniła i podniosła.



Okładka *Harczerze w bojach w latach 1914–1921*, Warszawa 1930–1931 (BN)

Przez wiele lat Nekrasz zbierał relacje o udziale harcerzy w wojnach z lat 1914–1921 i na tej podstawie opracował dwutomowe fundamentalne dzieło *Harcerze w bojach* (Warszawa, Główna Księgarnia Wojskowa 1930–1931). Na 753 stronach znajdują się opisy wojennego wysiłku harcerzy, dokumenty, spisy nazwisk, liczne fotografie. O swojej publikacji napisał:

Praca nie była łatwa, gdyż z małymi wyjątkami brakło niemal zupełnie jakichkolwiek opracowań i publikacji w tym względzie, trzeba więc było zbierać materiały po całej Polsce, sięgać do najistotniejszych, lecz nielicznych źródeł, jakimi są kroniki i archiwa drużyn i komend harcerskich. Wiele faktów z życia wojskowego harcerzy trzeba było odtwarzać wprost z pamięci poszczególnych osób. Autor dotarł do wielu dowódców oddziałów, zebrał mnóstwo relacji, a o najważniejszych jednostkach harcerskich w walkach z bolszewikami latem 1920 posiadał wiedzę uzyskaną bezpośrednio, z racji pełnienia funkcji ich inspektora przy Dowództwie Frontu Północnego.

W 1933 r. Henryk Glass napisał o tej książce, że jest:

imponująca rozmiarami i porywająca treścią. Ta złota księga bohaterstwa harcerzy, stających zwartymi szeregami na zew Ojczyzny, winna znaleźć się w każdym domu polskim i żywo przypominać nowym pokoleniom młodzieży testament pozostawiony im [zarówno] przez tych, co odeszli już „na wieczną wartę”, jak i przez tych, co żyją, a gromkim głosem wołają: **SŁUŻCIE BOGU I POLSCE CAŁYM SWOIM ŻYCIEM!**

Tomasz Sikorski, autor książki *Z krzyżem harcerskim w bój 1914–1921* (2018), napisał:

Podczas mojej pracy okazało się, że poza zasobami archiwów podstawowym źródłem tematycznym do dzisiaj pozostaje napisana przez harcmistrza Władysława Nekrasza dwutomowa „biblia” *Harcerze w bojach 1914–1921*. [...] Książkę tę, obok dokumentów archiwalnych, potraktowałem jako ważne źródło i często cytuję jej autora. Władysław Nekrasz wykonał benedyktyńska pracę, opisując losy harcerskich jednostek bojowych i pomocniczych oraz indywidualne losy wielu harcerzy: i tych co polegli, i tych co przeżyli. W jego dziele zawarte zostały obszerne indeksy nazwisk, nowoczesne na tamten czas, które bardzo ułatwiają poszukiwanie informacji, pokazują



Kapitan Władysław Nekrasz,
1933 r. (ze zbiorów Joanny
Barańskiej/Fundacja Jakobstaf!)

jednak w szeregu przypadków, że redaktorzy nie do końca opanowali rozmach autora. Nie wszystkie nazwiska osób występujących w treści zostały prawidłowo uwzględnione w indeksach.

Z uwagi na to, że w czasie II wojny światowej większość dokumentów komend i drużyn harcerskich zaginęła, bez tej książki nie wiedzielibyśmy prawie niczego o harcerskim wysiłku wojennym w walce o niepodległość i granice.

Tragiczny wrzesień 1939

W 1939 r. kpt. Nekrasz został referentem mobilizacyjnym Banku Rolnego i zgłosił się jako ochotnik do wojska. Dostał przydział do Obozu Warownego Wilno. Podczas kampanii polskiej, w czasie odwrotu na południe, został ranny pod Stanisławowem, wzięty do niewoli przez Armię Czerwoną i uwięziony w Starobielsku.

Ostatni list, który otrzymała od niego żona, był datowany na kwiecień 1940 r. Nekrasz został zamordowany w siedzibie Obwodowego Zarządu NKWD w Charkowie, położonej w centrum miasta, i pochowany w zbiorowej mogile w lesie Piatichatki koło Charkowa. W chwili śmierci miał 47 lat.

Władysław Nekrasz został odznaczony harcerską Odznaką honorową „Za Zasługę” (1921), Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari (nr 3065), Krzyżem Niepodległości (1933), Krzyżem Walecznych, Honorowym Krzyżem Harcerzy z Czasów Walk o Niepodległość (1938). W 2007 r. został pośmiertnie awansowany przez ministra obrony narodowej do stopnia majora Wojska Polskiego.

Był czynnym patriotą i państwowcem, co dokumentował własną postawą w życiu, zarówno w czasie wojen, jak i w okresie pokoju.

Był przekonany, że:

Zdolność do tworzenia zrębów nowej Polski, czyli, że tak powiem, zdolność państwowotwórcza całego Narodu, zależną jest [zarówno] od własnych wartości poszczególnych prowincji wchodzących w skład Państwa, jak i poszczególnych jednostek. A więc Polska będzie krzepła i poprawiała swój dobrobyt tylko wtedy, gdy dzielnice tworzące organizm państwowy wydobędą z siebie maksimum własnej przyrodzonej energii, własnej twórczości duchowej i organizacyjnej, samodzielnej siły gospodarki; gdy nie będą się oglądały na pomoc innych jednostek i dzielnic.



Harcerska odznaka honorowa „Za Zasługę”. Taka odznakę otrzymał w 1921 r. Władysław Nekrasz „w uznaniu wielkich zasług położonych przy zakładaniu fundamentów pod gmach Harcerstwa Polskiego”

Bibliografia

Archiwum Akt Nowych

ZHP 76, sygn. 76, 126, 141, 1930.

Archiwum Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego

Teczka Władysław Nekrasza, album 609.

Wojskowe Biuro Historyczne im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego

Nekrasz Władysław, I.482.20-1424.

Nekrasz Władysław, KN 19.12.1933.

Nekrasz Władysław, AP 2821.

Bagiński H., *U podstaw organizacji Wojska Polskiego 1908–1914*, „Materiały do Historji Ruchu Niepodległościowego »Zarzewie«, Polskie Drużyny Strzeleckie i Tajny Skauting”, t. 1, Sekcja Historyczna Stow. Uczestników Ruchu Niepodległościowego „Zarzewie”, Warszawa 1935.

Glass H., *Na Szlaku Chudego Wilka. Z podziemi ku Polsce*, Poznań [1932].

Kornecki J., *Oświata polska na Rusi w czasie wielkiej wojny*, „Pamiętnik Kresowy” 1937, z. 2.

Korzeniowski M., *Za Złotą Bramą. Działalność społeczno-kulturalna Polaków w Kijowie w latach 1905–1920*, Lublin 2009.

Miszczuk M., *Stanisław Marian Sedlaczek, Naczelnik [w:] Gawędy o prawie harcerskiem. 1. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy*, „Przywrócić Pamięć”, Kraków 2016.

Nekrasz W., *Harcerze w bojach. Przyczynek do udziału młodzieży polskiej w walkach o niepodległość ojczyzny w latach 1914–1921*, t. 1–2, Warszawa 1930, 1931 (toż nakładem Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej, Warszawa 2011).

- [Nekrasz W.] Wł. N., *Organizacyjny fundament Harcerstwa*, „Harcerz Wołyński” (Kowel) 1925, nr 4.
- Nekrasz W., *Początki Ruchu Harcerskiego na Rusi*, „Harce. Pismo Młodzieży Polskiej, założone w r. 1916 p.n. »Młodzież«. Organ Oficjalny Naczelnictwa Harcerskiego” 1918, nr 2/3.
- Nekrasz W., *Udział harcerstwa polskiego w walkach o zjednoczenie i niepodległość ojczyzny w latach 1914–1921* [w:] *Harcerstwo polskie*, red. S. Sedlaczek, L. Grabowski, Warszawa 1925.
- Nekrasz W., *Własną siłą i własną wartością*, „Harcerz Wołyński” (Kowel) 1925, nr 2.
- Rocznik Oficerski Rezerw*, Warszawa 1934.
- Sedlaczek S., *Harcerstwo na Rusi i w Rosji 1913–1920*, „Pamiętnik Kresowy” 1936, z. 1.
- Sikorski T., *Z krzyżem harcerskim w bój 1914–1921. Wybrane pamiątki*, Warszawa 2018.
- Tazbir J., *Nekrasz Władysław Janusz (1893–1940)* [w:] *Harcerski słownik biograficzny*, red. J. Wojtycza, t. 2, Warszawa 2008.